

יוסי גמזו

עמק בלילה, עמק בירושלים

/ תשעה שערי עיר ושיר ליום ירושלים /

פרס אקו"ם לשירה

"וְכָל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בְּירוּשָׁלַיִם"
(ר' עובדיה מברטנורא: "מסע בארץ ישראל")

(א). אקדמות מלין

.1

צִנְחָן צָעִיר-לְשַׁעֲבֵר חוֹזֵר עִם לֵיל
אֶל עִיר-הַנִּצְחָה, נִצְחָה בּוֹ שׁוֹכְנִים רַעֲיוֹ
שְׁשׁוּם מְלֹאָךְ בּוֹ לֹא זְמַן לָהֶם שׁוּם אֵיל
כָּאֵז, לָאֵב וְלִיחִידוֹ אֲשֶׁר אָהֵב
הָאִישׁ הַהוּא שֶׁבְּנִשְׂאוֹ יָדוֹ לְמַעַלָּה
בָּהּ נִשְׁלָפָה הַמְּאֻכָּלֶת לְהַכְחִיד
אֵף לֹא שֶׁעַר כִּי מְאוֹתָהּ שְׁעָה וְהִלָּאָה
שׁוֹב לֹא יִזְכּוּ יוֹרְשֵׁיו, וְלֹא לְדוֹר יִחִיד
בָּאוֹתוֹ גַּם חֲדָפְעָמִי שֶׁל פְּטוֹר מְשַׁפֵּךְ
כָּל הָאָדָם-אָדָם הַזֶּה, שָׁבוּ אֲבוֹת
אוֹמְרִים קִדִּישׁ עַל יְלָדֵיהֶם וְלֹא לְהַפֵּךְ
בְּעֻקְדוֹת אֵינְסֻפּוֹר, בְּהֵן, כְּבַעֲבוֹת
כְּרוּכִים נָהִי שָׁרָה וְנָהִי הַגֵּר גַּם יָחֵד,
כָּל זַעֲקוֹת הַשְּׁכוּלוֹת מֵאֵז בְּטוֹחַ
אֲדַמַּת-הָרֵיב הַזֹּאת שֶׁבָּהּ מוֹרִישׁ הַפְּחָד,
פְּחָד יִצְחָק וְיִשְׁמַעֲאֵל, שָׁבוּ נְטֻבָּח
אֵחַ בִּידֵי אָח, אִם לְאוֹר יוֹם אוֹ בְּדָמֵי לַיִל
אֶת קָלֶלֶת הַמְּשֻׁטְמָה שֶׁאֵין לָהּ אָח
וְאֵין לָהּ קֵץ בְּעוֹד שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִים בְּשָׁנִים
בְּמָקוֹם בְּאֵיל
רַק בְּתֵיל
וּבְסֻבָּךְ.

וְהוּא זֹכֵר אֶת הַגְּבֻעָה וְהַתְּחַמְשֵׁת
וְאֵת הַפְּנוֹת רֵץ זִג-זָג בְּתַפְּירוֹת
וְאֵת רִגְעֵי הָאֵין-בְּרָרָה שֶׁל או ש, או ש
סוּמְרִים בַּפְּנֵי הַתִּילִים הָאֶפְרוֹת
וְהוּא זֹכֵר בְּךָ כֹּל סְמֻטָּה, יְרוּשָׁלַיִם,
וְהוּא זֹכֵר בְּךָ אוֹר שֶׁל שַׁחַר שְׁאֲדָם
וְאֵיךְ הָרִי מוֹאֵב נִגְעוּ בוֹ בְּשׂוּלַיִם
כְּמוֹ אֶצְבְּעוֹת שֶׁל נְבוּאָה טְבוּלוֹת בְּדָם
וְאֵיךְ הוֹאֲדִי נְהַפְךָ לְגִיא צִלְמוֹת
וְהִדְמָמָה קָרְסָה כְּמִין בְּנִין קְלָפִים
וְלֹא אֶחָד מִנְעָרֶיךָ שְׁאָהֵב אֶת
יָפֶיךָ וְשִׁמְךָ נִקְצַר בְּאֵשׁ הַצִּלְפִים.

וְאֵת הָרִים סְבִיב סְבִיב לָךְ, עִיר-הַנְּצַח,
וְאֵת חֲרוֹן דְּלוּק-אֵשׁ עַל אֶרֶץ עֲשָׂנָה,
זֶה שְׁאֲחָה בְּךָ אֶת הַחֲתָךְ וְהַפְּצַע
אֲשֶׁר בְּתֵר אוֹתָךְ לְתַשֶׁע-עֲשָׂרָה שָׁנָה
אֵךְ זֶה שֶׁלֹּא אָחָה בְּךָ עַד הַיּוֹם אֶת פֶּעַר
הַמְשֻׁטְמָה מִימֵי יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲלָל
וְשִׁיחֹזֵר בְּךָ וַיִּכָּה בְּךָ עַל כָּל שַׁעַר
בְּאֲגָרוֹפֵי הַפְּכֹחוֹן שֶׁל אוֹר מֵהֵל,
צוּנָן, רוֹצַח אֲשִׁלְיוֹת, חוֹשֵׁף מֵהוֹת
אֶל אֱלוֹצֵיזוֹ שֶׁל קְלִסְתָּרוֹן מִתְּוֵה דְיוֹקָן
לְהַתְּנִיב מוֹל מְרָאֲתָה שֶׁל הַיָּהוָה
שֶׁל מִי אֲנַחֲנוּ
וּמִדּוּעַ דּוֹקָא כְּאֵן.

2.

פְּעֻמוֹנֵי חֲצוֹת מַכִּים אֲדוּוֹת נְחֹשֶׁת
בְּדַמְמַת אֲגָמֵי הַלִּילָה. אֱלִמוֹנִים
כּוֹכְבֵי סִינּוֹן וְצִעְדֶיךָ. אֵל תִּכְבֹּשׁ אֶת
מְבוֹכוֹתֶיךָ. פֶּסַע, אֵין אִישׁ בְּמַפְתָּנִים.
תְּפִלָּה לְעֲנִי כִי יַעֲטֶף, נָשׁוּי מֵאֲשֶׁר,
עֲנִי מִמַּעַשׁ,
מִתְּשׁוּבוֹת,
מִפְתָּרוֹנִים.
תְּפִלָּה לְאֲנִי כִי יַעֲטֶף אוֹתוֹ הַחֹשֶׁף
הַמְּגִיפּוֹ מַחוּץ אֶבֶל פּוֹקְחוֹ מִפְּנִים.

וְזָמַן יַחַף מִסִּימְנֵי-קָרִיאָה, מִפֶּשֶׁר,
מִנְדָּאוֹת, מְאֲזִימוֹטִים, מְצַפְּנִים
מִתְּפַעֲנָחִים. לָךְ בְּעַל-פֶּה, כְּעַל הַמַּיִם, לְפָנִים,
כְּדָם עוֹר בְּתוֹךְ מַחְזוֹר דָּמָן שֶׁל סְמֻטָּאוֹת. הַקָּשׁוּר

הָעוֹז, הַגּוֹרְדֵי שֶׁל תִּיךְ שְׂאִינְךָ
אֲדוֹן לָהֶם כִּי אִם עֲבָדָם, רוֹדֵף אַחֲרֶיךָ
וְלֹא אֶתָּה אַחֲרָיו. מִי, מִי אֶתָּה? פְּנִיךָ
אוֹבָדִים מִמֶּךָ, בּוֹגְדִים בְּךָ, בְּתַשְׁכָּה

שהיא כלה חידות: מנין? מה? לאן?
ולפני מי אתה עתיד לתן דין: איל? סבך? סבך-תיל?
עמק בלילה,
עמק בירושלים,
עמק מרחוב סלאח-א-דין עד סילוץ

עבור בשקט ממקש-נבחות-פלכים ככתוף תלמוד
ירושלמי סבוך-סגיות, כתג, כהערת-שולים.
אינך פתרון. אתה חידה החידה את ירושלים
שהיא חידה החידה את לילה, גלמוד

עמק בירק-באר-המי-והמנין,
עמק בגרון צעקתה
של האלמות.

(ב). שער הפרחים

.3

היה אביב בירושלים ובדם.
היה השוק. היה סמין בנחירי-פרא.
היית עולה מן המדבר של צמאני לך, מקטרת
מור ולבונה מפל אבקת רוכל. מקדם

מדי נתת לי את כלך בסמטאות
צנת האבן הזקנה בצקרים
והבשר החם והצעיר עם ליל
אבל נורא לא מאחר מדי לבכי, להפתעות

ולצחוקים ענבלים. "באראד! באראד!"
צעק ריד-ההבליים, נחר ממקתק
תמד-חרובים מקציף בברק בזיכי-נחשת

מצטלצללים פטנבורין. מי שחרד
היה הלב, סחרחר מצבע. נבוך-אשר
כמגזמה-לא-תאמן, המתאמתת
יפה כל-כף ומזרחית כל-כף, להט.

היה אביב בירושלים.
היית את.

.4

כתלי-אזוב נדפו פסוקי שיר-השירים, כנענע,
עם איזה בשם של פסוקי "שלחן ערוך" ליוסף קארו.
אבקת רוכל שלשלמה — ראשי בשמים שלא נחקרו,
"אבקת רוכל" דלמן — דפוס שאלוניקי, התקנ"א.⁽¹⁾

אחר-כך ל'פציג, התר'ט. פלפל השו"ת
פתוש עד דק, מבציר עינים בכתב רש"י, אש חריפתא.
אלא שקאן – רוחות משועפאת, מסילואן, מליפתא
קוראות תגר על מקלעות פלפל השוק.

והרוכל הצועני, הזמן, הזמן,
סובב הולך בתרמילו עמוס-הנצח
כמו העולם כלו הוא סוק-אל-עטרין⁽²⁾

ובו בכליל אחד, מבין, לא יאמן:
גרד וכרפם, קנה וקנמון וקצח
וצלבנים, ומואזינים נחרים
מ"גליקנטה" ו"אל-אקסא" ל"חרבה".

ואנחות. אנחות עלבון ואהבה.

5.

בין שני קטבים, בין הברסי והבשם,⁽³⁾
שליך בשם, ילדה שלי, רדף קדים ורעה רוח.
אבל לחנה, המזכירה לו לעולם לחי-תפוח
ולחי תפוח תם, המזכירה לו את לחנה, הן סם

צורב וחס של געגוע-אין-הכיל
אל מחציתו האבודה: עטרן וזפת,
ערת אילם מאדמים, פנף וזפק
של שכויים מאנקלים. שוקי רכיל

בדנדוני ארחות נכר. תגר. תוגר.
ואהלים. ואהלות. אטון דמשק.
זכוכית חברון. תמרי בצרה. שטיחי שירז.

כל ההומה והמרשרש והצוען והנגר
והנועץ שניו בזית ובשסק
ובחיים, בכשר-בשרם שהוא שירה.

ג). שער שכם

6.

זרימת קשתות וקמרוןות. מה צעירה זקנת האבן.
מישהו חי כבר, במקומנו, את הכל, כמקדמה:
קונטו של נצח,
שעטנז של אהבה ומשטמה.
ובשער שכם קפצה בתו של לגיונר מומת על חבל

מול יתומו של מקלען-הצנחנים שלא זכה
לראות איך בנו שלו, שנה אחר שנה, יותר דומה לו
בעיר הזאת שלא חברה יחדו ובלילות הומה לו
ליל הנאקבה עם זכרון טבח תרפ"ט שלא נמחה

בדיסהרמוניה חמוצת-דמים שרגע לא מתנה
שום רטית-מלים-יפות את כוי שבתה-אל-עקרבים.
לא רק את אש האהבה לא יכבו מים רבים
ונהרות לא ישטפוה,
גם את זאת של השטנה.

ועד היום, כמו מול שועות נבואתו של ירמיהו
אין סדקי-תכלת-התבונה בין ענגי-השחור נכעים
ועד היום מריץ אותנו עורנו של צדקיהו
ריצת אמוק
בתוך מחשף עמק
של מערת-עושים –

את שמעאל ואת יצחק גם יחד, שאינם זוכרים
פי מאותן אבני חומות עצמן
נתן לבנות ג. ש. ר. י. מ.

.7

ובמערת ערוץ-פחדיו-של-צדקיהו שפפאנו
כמו נבלו בנו לפתע הנצחי והחלוף
וכמו שכוחים, פקוחי-כוכים לקצב הלמיות התף
שבצמקו של השתוק בהר ובנו כמו שמענו

דברים גואים בנו בשקט הצעוק, כבנימיות
קדומה מאד. פיף בתוף פי. שנינו בפיה
של אפלה שפלה רחם, כלה חיק. ואבוקות
מתעתעות על הכתלים המטפטפים בין אור ופיח

את צליתנו ה א ח ת, בקטקומבות-סמיות-
ריצת-המלך-אל-שכולו. ואת נלחצת אלי רכות
כל-כף חפה מזה, כל-כף לא אשמה.

למה דברנו שם בלחש?
מי שמע?

.8

אנא בכח, בניחוח, על הרבע
המוסלמי והנוצרי, בכל חמת
תקפה העז של הפליאה פקוחת השבך
המפריחה יוגי-מבט
אחת
אחת

אל הנכר המתבית הזה: רחוב אל-
א-דין, רחוב ברקוק, רחוב הקמרוניס,
רחוב רמאן, רחוב שדאד, רחוב רסאס
ורחוב הרמכים וערבסקות-כתבת

של הקסום, הצבעוני, הצועני,
מה שהבהב,
מה שצלצל,
מה שתסס:
רחוב הפרח האדם, סמטת הסהר,
רחוב הגיא, סראיה, מעלה התות

ורחוב סנט פטר, סנט הלנה, פרנסיס, כנסית הצער,
הערבוביה הזאת, השצף, הלהיטות
להתנבא בשפת-בבל זו של חרשי-עצמם-לדעת,
לצלעק תשובות רבות בגרון חידה אחת –

ועוד היום גדול
ועוד האור נחת.

(ד). שער יפו

.9

ובשער יפו נפרטו שנאות-עולם
לשלל ולוטות: פרנק, דינר ירדני, לירה,
שבאב מואדי ג'וז, כנדארג'ים⁽⁴⁾ מאל-בירה,
זוג אברכים מכולל ורשה, למולם

נזיר מפדואה, צלמים ואיקונין

בין מאסבחות-ענבר⁽⁵⁾ נוגהות ומזוזות-כסף
ודת-לא-דת משמשנית, מרעבת, חמדנית, נוכסת
שהיא דתם של המוכרים והקונים

במלחמות-השם בפת ובדלועים,
מסעי-הצלב של הגבינות, פדי-החרס
או הגיהאד חמוץ-הדם של השישליק

שהם חמדת געגועיה הפלואים
של עיפת שוקי-הסיף-והחרב
ואטליזי-האמונות-והמשלים

אף נוראים לאין ערוף ולאין משלים.

.10

עיר שחברה או לא חברה לה עוד יחדיו?
מה שמגלד או מעמיד פנים של שקט
ובכף ידו, כאיש-קריזות, שלושים השקל
של הבגידה, והאגון, והפזב?

ומה אנחנו כאן, לכול רוחות השוק,
בחלילי הסמטאות, בלבירינתוס
האבובי הזה? - "Are you from here, Sir? ... -"אנחה
מן ארשלים, תואג'ה? "... קלסטרון מחוק

באינטרפול סהרורי של חשדות.
סבא שלי חלם מפנסק את אבנייה.
אבא - מבילו-רוס. אני - טרוף כל עושי לאמוכניה:
זבת קהלת בן דוד. שדה. שדות.

והזונות בגן-ממילא, בלילות.
ומחששות-מוסררא. וצרעות-העני
קלופות הטיח הקרוף, הפנתרי, בקטמונים,
והבצלים,
והשומים,
והתפלות.

.11

אם יעפפו פנפי שרקיה מסחררת
אולי נשמע, ברפות הרוח, איך נטחן
בטחנה העזובה של מונטיפיורי
קמח-הזמן המתפורר והשקוף.

רק בלילות - יש ורפאים אורחים בחאן
העירי הזה. לילית וסמאל. בין התנים
חפץ של ברנר, (6) המשגע, נובח תקוף
עוית-נכפים אל מול פלבו של יצחק קומר. (7) שרף-הארן

דביק כחלב-גרות-יארציט. גרמנית
של אלזה לסקר-שילר (8) בין אושם חמד והנמר
של ברקנים בימין-משה - "נאחיות" (9) חמסינית ומרשרשת -
וגללי עזים, חביזה (10) ועשן. קר, קולונגלי

ארי האכן המכנה של "ג'נרלי" (11)
בעוד ברחוב דימיטריוס תועה, נואשת
השולמית, (12)
שכורת ה"קשר לאחד".

ה). שֵׁעַר צִיּוֹן

.12

גֵּיא בֶן-הַנוֹם :
צָחוּקָךְ נוֹתֵר בִּימִין-מִשָּׁה
כְּמִטְלִיּוֹת קְרוּעוֹת שֶׁל תְּכוּל, שֶׁל גְּעֻגוּעַ,
וְאֵלּוּ כָּאֵן – מִרְצִין הַהֵד וְאֵין מִחֻשָּׁה
וְאֵין מַחֲסָה מִן הַשְּׁתִּיקָה
שִׁשְׁאָגוּהָ

וְרִידֵי-הַשֵּׁשׁ הַהוֹמִים כְּמִיתָרִים.
עֲכָשׁוּ עוֹד לֹא, עֲכָשׁוּ עוֹד אֵיל-הָאֹר נוֹגֵחַ
בְּלִי עֲקָדוֹת סְכִינִיּוֹת אֶת מוֹרְיָה
וְשִׁטְף-דָּם פְּנִימִי – הִלְלוּיָהּ מִמְּאָרֶת
שֶׁל זְכָרוֹנוֹת – עוֹדוֹ מִמִּתִּין בְּמִסְתָּרִים.

אֲבָל אַחַר, בְּהַשְׁלָף דְּבָרִים מִנְדֹן, בְּדַעַף הָעָרֵב
בְּלִבּוֹשׁ שְׁנֵי עִם עֲדָנִים, כְּפָרְפוּרִיָּה,⁽⁶⁾
יִקְזֵה הַפֶּל – אֲשָׁא עֵינַי אֶל הַהָרִים
הַנְּבוֹאֲאִים,
חוֹלֵי הַתֵּן
וְהִירַח

וְזֶה יָבוֹא עֲלֵינוּ מְכַשֶּׁף, סְהוֹר :
שָׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנְשָׂאוּ פִתְחֵי
עוֹלָם. זֶה הוּא, הֵלֵא נִתְפָּס הַזֶּה, זֶה הוּא א –
מֶה שֶׁנִּפְעָר,
מֶה שֶׁשׁוֹתֵת,
מֶה שֶׁבוֹכָה.

וְיָבוֹא מְלֶךְ הַכְּבוֹד בְּעֵנַן וְאוֹת,
אֲדַנֵּי צְבָאוֹת, אֲבָא שֶׁל כָּלֶם, וְיִרְאֶה: לֹא נִחְנוּ.
יֹתֵר מְדֵי כְבוֹד. יֹתֵר מְדֵי צְבָאוֹת.
יֹתֵר מְדֵי מְלָכִים. פְּחוֹת מְדֵי
אֲנַחְנוּ.

.13

וּמָה אֲנִי עוֹשֶׂה פֹה? מָה עוֹשֶׂה כָּאֵן אַתָּה?
יַחֲוֹר תּוֹתֵב וּכְנַעֲנֵי שֶׁל בְּנֵי-בְלִי-שָׂרֵשׁ?
אֲזַלְמָה כָּל שִׁירַת סְפָרַד
וְלֹא עֲשִׂתָּרֶת
גּוֹאָה בִּי כְמוֹ בָּאֵר אֲרִטְזִית, בְּמוֹרֶד

רחוב בית-אל, רחוב מבוא-תי-עולם :
כל הפרנקיסטים, כל השבתאים גם יחד,
כל כנורות העירה המתפתח
באיזה בוינדעם אפולולי שבי, נכלם

מהחשפו לשנות-מאה-כ"א אלה
העירמות לאור הבר, הקוצני:
לעזאזל,
אני של זה!
זה של אני!
זה בני הנם בסגור דמי, זה פינסק בשלג.

זה הגאון מוילנא בין בורות פונאר
וזה הפעש"ט בגיהנום-הדם של דכאו
וזה רעי הצעירים לעד, שגחו
על הגבעה והתחמשת ונהר.

וזה הפמר והרב של הינריך הינה
והחבר והפוטר של הריה"ל
בקארטאט נצחי: צלבים ומסגדים
מעקמים כבהן תלמודי של "הינו
הף", "מאי קא משמע לן?" ודרוישים צרודים
לוקטים בשער האשפות
פסוקי שלל.

(ו). שער האשפות

.14

ולחשומע לא ינעם. כל הלוהג: "הלא רק אכן!"
נושא בשמאל-חזהו אכן, לא יותר.
והזוכחי-אל-הכתלים לאמר: "אבנה שלא כואבת
יותר מאם שכולה אחת — פגן עותר

לאילי-העץ ואילי-האבן.
שום אבנים אינן שוות בנצנוצו
של אור חיוף צנחן אחד. שום שיש-הרים. אף שום מצבת
אינה רק כף-וכף-אמות-סידן-רצר.

רק אנשים, בשר ודם, שהם הנזר
לכל יפיה של הבריאה, הוים לעם
אבל עמים צריכים סמלים כם נאחזות
החפשטה במוחשי, לא במועם
בערפלי ערטילאין, ולא בלי טעם
דברה תורה כלשון שיחם של בני אדם
ואבנים, ששתיקתן עזה כרעם
גם הן דוכרות סופסוף, הדם שלא נדם

של זכרונות-קדומים עולה מהן כמהל
המעפיל משרשיו של האילן
אל צמרתו וכך זוכה אמה לשמע
בלא-אמור דממות שאין להכילן
והן אמרות פקול מאוב, אמרות בכח-
לא-ישער את הנרגש והנפעם,
זה ההופך את הנוכח לנכוח
ואספסוף-אקראי – מערב רב לעם.

ובסתירת-הכביכול הזאת נלחצת
פשטנותם של זה מול זה וקו מול קו
– או אבנים או אנשים – אל הבעצם
שהוא קירם של העמק והמרקב,
קיר שאבנו אמנם היא חמר, אך הזכר
שאנשים זוכרים דרפה את עברם
מסביר מדוע זו מולדת ולא נקר
מאז דוד,
מאז משה,
מאז אברם.

ובין ילל צוחם של נביאי-המחץ
עובדי האבן, הקושאנים מן הפרת
עד השחור, חובשי קרני-ברזל-הרהב-והשחץ
כצדקיה בן-בנענה אשר חרת
עלי דגלו את הכבוש וה"אף שעל"
בו על חרבנו לעולם נחיה בדם
לבין רואינו כאן פנטע זר, פנוכחות נפשעת
שתעלם לה במאחר או במקדם,
העיר הזאת צופה בנו פקוחת עינים
הרבה יותר משעינינו מכשרות
לצפות באלף הפכיה, בין האיל
ובין הפיל ורואה שורות-שורות
של מלכיות ושל כובשים שעברוה
אף כי לא בה היה נטוע עברם
שלא ככסף אבותינו שזכרוה
שלוש פעמים ביום בכל ארצות פזורים
במלמלם בצקון תפלה על דל שפתים
את מאנטרת עם הנרדפים באין אשמה:
"אם אשכחך, אם אשכחך, ורושלים"
מבלי לשפח לא אותה ולא את שמה.

והיא זוכרת עד אחרון סדקי כתליה
את הר-הבית המצת והלוהב,
את רשעתה של משפת מתעלליה,
את החומס והרומס המזדאב
ואת עמקו של ההבדל המשתמע
שבין קלגס אנס וגס
ובין אוהב.

ואלו שם, על מרצפות-הדומיה
הצוננות פטל, ורודות-ורדי-השיש,
משיל סאון השוק את סנדליו מול אבן-השתיה
שנבראה (מוכא ב"ז"הר" הקדוש) מאש, ממים

ורוח; זו – שבא מחמד הנביא, רחוף-מרחק
על גב סוסו, הוא "אלבראק", (7) לפקד קדשה, ושעליה
עקד, דומע, אברהים אבונא את אבנו, איסקק
ובני דאוד וסולימאן אמרו תפלה מרגלותיה;

וסח סאון השוק לאבן הקדומה הזאת, שהיא
ממש ההפך הגמור מעקשוו המצטנח
בהמלות כריזת רוכליו, בקרקורי אימה ונהי
של פרגיות צפויות ללהב החלף, בצליל וריח

שהם כלם חיי-שעה, כלם הונה שוצף חיות
מול סלע זה שבו החלה הבריאה כאור עם שחר (8)
והוא כלו שתיקת חיי-עולם לוטים בנצחיות
גבהות המיתוס ששרשו עפר אף אמירו בשחק,

לאמר: "סלאם עליכי, צח'רת-אללה, סלע-אלהים!"
וסחה היא: "סלאם עליך, רסול-אללה, שליח-אללה!"
אבל כעת, כעת מאד, יונק רקיע בן-יומו
משד כפת מסגד עומאר ושיד אל-אקצא, מעלה-מעלה,
"סורות"-קראן ניהוחיות כמר וקטרת-חלומות
המתאדים, צרובי קדים, משם והלאה
כמנרגילה שקופת אור שבה שוצפים ומבעבעים
עבי חמסין של עצלתים ו"אינשאללה" –

שהם מסף-עשן שבסתרו מועד
במקום סלאם
חד פגיונו של הג'יהאד.

ז). שער הרחמים

ובגת-שמנים היו שמני-משחה של אור
דורכים עצמם בגת גדולה אחת של בקר
סמום מ"טריפ" של ארננים ועט לחבק את
גוף מלבוא כפר-השלח עד לגהר

על תמתך בכנסית קבר-מרזים,
חף מצדקות, נזיר מנזריות, כמוני,
בעוד שמניך הדמועים מקטרת האונגליונים,
מן הבצלים הפרבוסלביים, מים-

המלח הצמא לך הם ראי שגיא-נהור
מול בדידותו האיסית של נוף קומראן. כורע
תחת כבדם הגאולוגי של קורות ותולדות
בטרה סאנטה זאת, שבהק סגוריה

הקמצי בצל והנדיב בלהט
הומם אותי, אני לכוד בין הגדות
שבין אבחת המאכלת וחמרת ספין-האור
המשפדים ומאבדים אותי לדעת

בהטילם עלי פעל קשה מנשוא, ביד ברזל
את מורשתם של הנרדף והשעיר לעזאזל
ואת מריו שקץ ככלות אלפים שנות גיהנומו
בצביעותה של דת-החסד השופכת את דמו.

.17

והוא סקר אותם בקרב קצו, כי חש
בהתקדר עליו שמיו, בזקף החטא ראש:
את יהודה,
את יוחנן,
את שמעון-פטרס,
את הבוגד ואת שלוהיו של הכחש.

והוא גנח: "אבא אבי, אבא אבי"
בגת-שמני, בירושלים-אין-שומע,
ירושלים ההרגת, כמו תמיד, את נביאיה
והסקלת את חוזיה ככלבים.

והוא נלכד.
והם צלבוהו. "הן הרוח
היא תפצה, אמר, "והבשר רפה".
אבל כעת, 300 מטר, בסבוב, ברזל קרוע
סומר גלעד-הצנחנים את שמם הגא והיפה
של בני עמו שמאנו להיות, באש צולבת, כמו
אבות-אבות-אבותיהם
שחסידי
צלבו בשמו.

.18

הרחמים, שצלמיהם נשאו לשוא את
שמם המענה והמעלל והחרוף,
האינקויזיציות, גלגלי-שני-המנות,
בור המבעה
והמבעיר
והשרוף.

מסות-החסד, עלילות-הדם ללחן
ה"פאטר נוסטר" תחת צל פנפי פרוכיו
של בוטיצ'לי או של ג'וטו, צקון-הלחש
המתחסד בין משחטות מסעי-הצלב.

ותבערות "אוטו-דא-פה" לצליל קאנונים:
"פסיון מתיאוס", רקוויאמים של קטיפה
בסי-במול של "צקלון ב". רף פלטיפה
מבט הפיטה החנון-אונגליוני,

בהדיחה, בזף עינים מוסבות
אושויץ-של-פיח-חם
בהררי ס ב ו ן.

ח. שער האריות

.19

אנחנו כאן — שלא לנקש בפנכות-עצב
בכל חצרות בית-תמחוייו של העולם
לכף נזיד-האדישים של סאת חמלם
מול ארבות הכבשנים. אנחנו רצף

שנשתבש בחשבונם. מי שסבלם,
חלייהם נשא ומכאובם גם יחד
מאז יותם ועזיהו — לא יפתח עוד
את שערי-הרחמים,
תם ונשלם.

אבל אנחנו כאן גם על מנת שלא
להיות כבשם שנודאב, איוב טרוף-סבל
שכלי חמס מכרותיו, תפלצת הקבל
שנתקין, דוד שנתגלית כלו.

לא קלגסים יהודיים, לא דם נאש,
לא כפר קאסמים וקיביות של שצף,
לא כובשי פנען בסערה, רק כובשי יצור,
לא המגף הסרדיוטי והבוטש.

ולא פלחן הכדונים והחננית
המאליה את הכח הפרוע,
לא עוד חלום סלח-א-דיני גז ברוח,
לא עוד מלכות ירושלים צלבנית.

לא עד הפרת והחדקל, לא נהב,
לא הגלעד בתרצות ברזל גויים,
לא לשם כך נפלו בניך ירויים
בין בית-הספר לשוטרים והר-הבית:

הם, שחיינו עד עולם חבים להם
כל נשימה, כל הלם-לב, כל הרף-עין,
כל קרן-שמש, כל פסה של תכול-שמים
שהם עצמם כבר לא יזפו בלב תאב
לראות, ללעט במלוא ראות, בהתפעם
אותו צמאון-חיים בולימי שהאין
גזל מהם, מן העזים שבנערך
שלעולם ישארו בנעוריהם.

.20

לזכר אותם, את השתיקות השואגות מקבריהם
בהר-הלא-מנוחות, מבעד סגור-האבן;
את התוגה הנוראה שבעיני יתומיהם
בימי-שנה, בין גת-שמנים ובין מצבת-
מוזיאון-רוקפלר; לזכר באגרופים קפוצים, בהם
אתה נשאר לנצח ילד לח-עינים;

לזכר אותם באש קרבות יום כפורים, שאין להם
לא כפורים, לא גמול, לא נחם, רק עוד בית
מתנה באות-הדם של מארת מפת-בכורות: פניהם
על גדות מצב-המזח ועל גדות הליל
או בעותיו של עז-הרוח המטרף, בהתאבדם
במצביו של התרמוז, קפואי-זר-תיל,
נושאים מתחת לדסקית-זהוי, עם סימני סוג-דם
ועם מספר אישי
גם קצת
ירושלים.

לזכר את שער-אריות זה בו פרצו כגל נוחת
כל נחשוני פלוגת-החד אל תוככיך,
הם, ששלמו במחיר-דמים נורא ביום בו נתאחית
כמנתוח קיסרי, מחתכיך,
את החברך יחדו משני צדי הגבול שנשתסעו
זה מעל זה לתשע-עשרה שנות ריב וקרר
שעוד שנים רבות תנקפנה עד שיום בהיר ישאו
נבטי חסדו של הפיוס נצץ ופרי.

לזכר את מה שלא היה בלוחמיך, לא תפלות
או צחצוחי-חרבות-כובש ונביאי-טרף
של ספסרי אדמות החר המפקעות, בהן נפלו
הם, ששנאו-מכל לשנא ולשלף חרב;
לזכר את כל מהגרי-שלל-חש-בז שבה, ולוא
דמעת יתום ואלמנה
עודה נושרת.

לְזָכֹר אֶת כָּל טְבוּחֵי נִפְצֵי הַפְּגוּעִים הַשְּׁטָנִיִּים
בְּחֻצוֹתֶיךָ, בָּם רָטְשׁוּ חַפִּים מִפֶּשַׁע
עַל מִזְבְּחֵם שֶׁל יִצְרָי-תַּפְתּוֹ וְטַמְטוֹם אִימְתַנִּיִּים
שֶׁל הָרוּאִים עֲצָמָם שְׂאֵהִידִים גּוֹמְלֵי-יִשְׁע
שֶׁבְמֹותָם שְׁמוֹרוֹת לָהֶם שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם הַבְּתוּלוֹת
בְּנָאוֹת דְּשֹׂאוֹ שֶׁל גֵּן-הָעֵדֶן הַגִּי'הֶאֱדִי
בְּעוֹד עַל אֶף כָּל מַס שְׁפָתֵי אֲמוֹתֵיהֶם הַשְּׁכוּלוֹת
לְצוֹ-הַמֶּלֶךְ שֶׁל כָּל מוֹפְתֵי וּמִהֶאֱדִי⁽⁹⁾
הֵן מְגִירוֹת הַרְחָק מִכָּל כְּזָבִי סְכוּת-הָאֲבָלִים
מֵאֲחֻרָיו שֶׁל תָּרִיס מוֹגֵף אוֹתָן דְּמַעוֹת
בְּהֵן שׁוֹתֵת מִשְׁנֵי צְדִי הַגְּבוּל בְּאֵלֶם שְׁכוּל מְלִים
הָאֶסְפְּרָנְטוֹ שֶׁל שְׁפַת כָּל הָאֲמֵהוֹת.

וְלֹא לְדַעַת עַד הַסּוֹף אֶת כָּל גִּימְטְרִיּוֹת עֲצָבֶךָ,
אֶת חֲשׁוּבֵי קֶצֶף שְׂאִין לוֹ קֶץ, אֶת פֶּצַע
הַדְּמִדוּמִים עַל כְּנֶסֶת סִנְט אֵן, קוֹלוֹ הַמְתְּאֲבֵךְ
שֶׁל מוֹאֲזִין נִיחָר מִיֵּלֶל, מוֹצֵץ, מוֹצֵץ עַד
לְשׁוֹ-הַבְּכִי אֶת מוֹדוּלְצִיּוֹת סֶלְסוּלוֹ הַמְסֻתְבֵּךְ
בֵּין תְּהֵלִי תְּקוּן-חֻצוֹת, מִשְׁהַנְּצָה
מְקַרְן דְּרוֹם בְּתֵי-מַחְסֵה לְיוֹנָה שֶׁל אוֹר, שֶׁל אֵין-מַחְסֵה
לְמִשְׁךְ חֶסֶדָה עַל בֵּית-חֶסֶדָה, כִּיד עַל מִצַּח.

וְלֹא לְתַפֵּס
וְלֹא לְהַבִּינֶךָ לְנִצַּח.

(ט). נְעִילָה

.21

לְשַׁכַּח, יְרוּשָׁלַיִם, לְשַׁכַּח –
יֹתֵר מְדֵי זְכוּרֹנוֹת מִמְּאִירִים, יֹתֵר מְדֵי יִסְגָּדֶךָ
וְיִסְקָדְשׁ. פְּחוֹת מְדֵי סְכוּי סְבִיר לְפִקְח
עֵינִים לְמַעַט רִגַע, לֹא מִכָּאן וְעַד בְּכֻלֵּל
וְלֹא לְאַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁל וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ
כִּי אִם גַּם לְפְחוֹת מְזֵה, הַרְבֵּה פְּחוֹת, וְרַק
שְׁנַתְעוֹרֵר עִם בְּקָר לְמִרְאֵה שְׁמֵי תְּכֵלֶת, הֵר, עֵץ
וְלֹא לְאוֹטוֹבוֹסִים מְתַפְצָּחִים בִּיעֵף לְבָרֶק
סְמָאוֹן הַדִּינְמִיט שֶׁל מִשְׁטֵמָה שׁוֹחֲרֵת רִצַּח
וְכוֹנְנוֹת-סְפִיגָה שֶׁל בֵּין זְנוּעָה לְבֵין סִיוֹט,
תְּנִי לְנוּ קֶצֶת פְּחוֹת הַדֶּר הָרוּאִי, עִיר-הַנִּצַּח,
וּקְצַת יֹתֵר חֵי-שְׁעָה שֶׁל חֶסֶד-הַשְּׁפִיּוֹת.

לְשַׁכַּח, יְרוּשָׁלַיִם, לְשַׁכַּח –
שְׁמֵי רְאִיּוֹת חוֹתְכוֹת. עֲדוֹת נְסֻכְתִּית שֶׁל חֲרוּלִים
בֵּין סְעִיפֵי-אֲשׁוּם כְּבָדִים שֶׁל אֲבָנִים, בְּלִי יְפוּי-כוֹחַ,
חֲנִינוֹת-מִים
וְאֲלִיבֵי שֶׁל צְלָלִים.

לשפח, ירושלים, לשפח –
אור נקי מהשערות ואור נקי מרחמים.
להיות נבער מתולדות, חף מדברי-ימים, לפקע
בין מסדרי-זהוי של שיש קר וארנים חמים
פאצטרבל, מרב דממה צלולה ועצר-מתק, פהל
של זמן אחר, פחל יותר. מנתמים. מנתמים.

לשפח, ירושלים, לשפח
איך עד היום, בהצטרר חרדת משב
משחיו חשד ממאיר את צפרני החח
המסתמרות
עם כל רשוש עובר ושב - - -

22.

עיר של חלום. לא כשם-תאר פרפרי, לא לנית-חן
אלא במלוא חמרת סיוט של עז ומרף
אשר הנדס אותה לרחב ולארף
בין ההזוי ובין הכלל-לא-יתכן.

עיר שעטנו, עיר ערבוניה אי-אפשרית
(השולמית, השונמית, מרים, מריה מגדלנה)
שבמחרו אתמול פרוע ייסדנה
ובאתמולו יציב דלתיה מתר-ריב.

עיר הנבואה האפילפטית, קצופת-ריר,
עיר דרושית, פאטה-מורגאנית, מטופת,
קרנה למלח רב של ים-דמעות, מחלפת
בין ביזנטינים, צלבנים, ערבים, עברים.

גנרל אלנבי. דוד. גמל פחה.
בולדוין. ארניה היבוס. פלאסר. טיטוס.
שיר השירים. הפרית הקדשה. איכה
והקראן. רב קוק. המופתי. פוטו-ליטו

של איזה לחץ אטמוספרי אין-הכיל
על דעתה ההמומה של ההיסטוריה
בין תדפיסי ארכאולוגית בליל אים
של מין מגור פנטסטי, מין פנטסמגוריה
ואפיפאניות-נס⁽¹⁰⁾ בתהום אימה וחיל.

עיר רדופת עבר, מוכסת ונושעת
שפגומיה לנו פפר ופדיום.
פתח לנו שער טרם בוא נעילת שער
וחוס עלינו, אב רחום,
כי פנה יום - - -

הערות וביאורים:

- 1 - ר' יוסף קארו (1575-1488), מחבר ה"שולחן ערוך", פירסם בין השאר גם את ספר השו"ת (שאלות ותשובות) "אבקת רוכל", ששמו שאול משיר השירים פרק ג', פסוק 6. ספר זה נדפס תחילה בקהילת סלוניקי שביוון בשנת תקנ"א (1791) ומאוחר יותר – בלייפציג שבגרמניה, בשנת תרי"ט (1859).
- 2 - סוק אל עֲטָרִין = (ערבית): שוק הבשמים בעיר העתיקה.
- 3 - בְּרָסִי (בְּרָסְקִי) = מעבד עורות. בְּשָׁם (בְּשָׁם) = מוכר או מייצר בשמים. "אשרי מי שאומנותו בְּשָׁם ואוי לו מי שאומנותו בְּרָסְקִי" (בבא בתרא כא:).
- 4 - בְּנֵדָאָרְגִים = (") : סנדלרים.
- 5 - מאספחות = (") : מחרוזות-תפילה, שחרוזהין עשויים בדרך כלל מענבר.
- 6 - יחזקאל חפץ = גיבור ספרו של י. ח. ברנר, "שכול וכשלוך".
- 7 - כלבו של יצחק קומר = שני גיבורי ספרו של ש"י עגנון "תמול שלשום".
- 8 - אלזה לסקר-שילר = המשוררת היהודיה, מגדולי השירה הגרמנית, שחיתה בירושלים בדלות נוראה.
- 9 - נֵאֲחָזִית = (ערבית): הלשון הערבית הבלתי-ספרותית, המדוברת בפי ערביי ארץ-ישראל.
- 10 - חֲבִיזָה = (") : חֲלָמִית: צמח-בר נפוץ שפריו משמש למאכל. היה מבוקש ביותר בימי מצוקת המזון של ירושלים העברית בעת שהיתה נצורה ע"י הלגיון הערבי הירדני.
- 11 - ארי-האבן המכונף של ג'נראלי – תבליט האריה בעל הכנפיים בכרכוב בניין חברת הביטוח האיטלקית "ג'נראלי" שפעלה בשעתה בירושלים.
- 12 - השולמית = דמות ירושלמית תמהונית, שנודעה בחוצותיה של ירושלים עד תחילת שנות ה-50 למאה שעברה, בשל דרשותיה בפני עוברים ושבים, על קשר מיסטי, חשמלי כביכול, שבין הדוברת, ששמה היה שולמית, ובין שלמה המלך; קשר שפָּנָה בפיה בשם "קשר לאחד".
- 13 - פְּרָפוּרְיָה = מלבוש מפואר בצבע ארגמן.
- 14 - מסגד עומר, המכונה גם "פיפת הסלע" (בערבית: "קובת-א-צאח'רה") קרוי כך על שום הסלע הגדול שפתוכו, הלא היא "אבן השתיה" (תשתית) שבמסורת היהודית. על פי המסורת המוסלמית המתייחסת ל"סוּרַת מסע הלילה" ("סוּרַת אַל-אֶסְאָרָא") שבקוראן, הועף הנביא מוחמד על גב סוסו "אל-בוראק" (הברק) אל המסגד אשר בַּקְצָה (אל-אקצא). התביעה המוסלמית על הר-הפית מבוססת על הפירוש הרואה במסגד כיפת-הסלע הירושלמי את אותו מסגד. מאידך גיסא, טוענים ההיסטוריונים המוסלמיים אל-נַאֲיִקִידִי ואל-אַזְרִקִי כי הכוונה היא למסגד המרוחק רק מילין מאבן הפעפה בַּמְּקָה.
- 15 - במסכת יומא נד, ב שפתלמוד הפבלי ובמסכת יומא ה, ד שפתלמוד הירושלמי נֶאֱמַר על כך: "אבן ירה הקב"ה בָּיָם, וממנה נִשְׁתַּת (נוסד) העולם".
- 16 - מהאדי = (בערבית: מדריך מטעם האלוהים): כינוי למשיח לפי האיסלאם, מי שמכריז על עצמו כמהאדי (למשל, מנהיג המרד בסודאן ב-1884).
- 17 - אֶפִּיפָּנִיָה (לטינית): התגלות על-טבעית.

